

Silvia Federici ile söyleşi: Yeniden üretim krizi ve yeni “yasadışı” proletaryanın doğuşu

Posted on 20/07/2017

Francesca Coin: 70’lerde, fabrikalardaki birikim sürecinin kadınların bedeninde başladığına işaret ederek ev işini ilk eleştirenlerden biri olmuştunuz. Sonraki yıllarda ne değişti?

Silvia Federici: Ücretsiz emek patlama yaşadı. O zamanlar özel olarak ev işi diye gördüğümüz şey artık tüm topluma nüfuz etmiş durumda. Aslında, kapitalizmin tarihine bakarsak, karşılığı ödenmeyen emeğin çok yaygın olduğunu görürüz. Köleliği, yeniden üretim emeğini, yarı kölelik koşullarındaki tarım işçiliğini (campesinos’dan peones’e) düşünürsek, ücretli emeğin gerçekten istisna olduğunu görebiliriz. Karşılığı ödenmeyen iş bugün hem geleneksel formlarında hem de yeni

formlarda büyümeye devam ediyor çünkü artık ücretli işe erişebilmek için insanların en azından bir miktar ücretsiz iş yapması gerekiyor.

Yunanistan’da bazı insanlar bana şimdilerde ücretli iş bulmak isteyenlerin 6-7 ay bedavaya çalışması gerektiğini söylediler ve bu başka bir sürü açıdan da geçerli: seni ücretsiz işe alıyorlar, 6-7 ay çalışıyorsun ve sonra gerisin geri eve dönüyorsun. Ücretsiz çalışma baskısı daha bile yaygın bir uygulama. Bunu istismar eden ilk olarak okullar. Merkezinde eğitim fikri oluyor. Stajyerliği öğrenciler için faydalı bir şey gibi sunuyorlar ama bu şekilde aslında onları ilk üretken yıllarında sömürmüş oluyorlar. Üretken olma yaşı düşüyor ve bedava emek

yüksek öğrenimde de yaygın. Medyada “gig” (eğreti, kısa süreli) işlerde çalışanlarla ilgili epeyce şey konuşuluyor. Kısa süreli iş anlamına gelen “gig,” caz müzikten gelen ve doğaçlama (eğreti) kaydedilmiş parçaları ifade eden bir terim ve artık emek dünyasında da kullanılıyor. Bu terim, Uber modelini diğer tüm sektörlerle genişleten talebe dayalı (on-demand) hizmetleri ifade ediyor ve çalışma yaşamında güvencesizliğin en yüksek seviyelere varmasına işaret ediyor. Bu nokta feminizm için çok önemli, özellikle de ücretli emeğe girişi (giderek daha çok ücretsiz emek gerektirmesine rağmen) bir tür ilerleme veya kurtuluş olarak gören feministler için.

Fordizm’in krizinin, tüm kamu hizmetlerinin aşınması ile kendini gösteren “yeniden üretim krizinin” yinelenmesiyle karakterize olduğunu daha önce belirtmiştiniz. Bu bakış açısından, son 40 yılda ücretsiz emeğin, mevcut toplumsal acıların sebeplerini onları çekenlerin üstüne atan suçlayıcı bir söylem üzerinden görünmez kılınarak nasıl norm haline getirildiği çok şaşırtıcı. Örneğin, sosyal devletin tasfiyesini “toplumun sırtından geçinen insanları disipline etme” gerekliliğinin ardına gizlemek için, “çalışan aylak” (ofise girdiği gibi çıkan insanlar) - bugünlerde onlardan epey söz ediliyor - deyimini üreten ve kullanan söylemi düşünüyorum. Bunlar toplumsal ilişkilerde neye işaret ediyor?

Yaşadığımız, baş aşağı bir dünya. 70’lerden itibaren Fordist bir politika vardı - aslında bunlar Fordizm’den önce de vardı ve işgücünü yeniden üretmeyi hedefleyen kamu yatırımlarına dayanıyordu. Daha uysal ve daha üretken bir işgücü yaratmak için New Deal’da (Yeni Düzen) ifadesini bulan bir konsept. Fordizm’in bitişi ile birlikte bu fikir de sona eriyor. Kamu yatırımlarından yeniden üretim işinin finansallaştırılmasına geçtik: Bir zamanlar devlet tarafından finanse edilen şeyi artık kendimiz ödüyoruz. Kamu katkısı ortadan kalktığı an yeniden üretim bir birikim momenti haline geldi. Ödeneklerin kaldırılması öğrencileri devasa borçların altına girmeye zorladı, bu yüzden bugün daha iş hayatına girmeden borca batan bir öğrenci nüfusumuz var. Aynısı akıl sağlığı ve sosyal yardım için de geçerli, özellikle de yaşlı yardımı, çocuk bakımı ve kreşler.

Birleşik Devletler bu sürece öncülük etti. Orda tıbbi bakıma ihtiyacı olanlar belirli miktarda bir parayı ödemek zorundalar ve yapacak işi olan çok az sosyal yardım çalışanı kaldı. Bu yıllarda, yardım emeğine Taylor modeli uygulandı. Kamu hizmetleri “Taylorize” edilirken kamu harcamaları kesildi. Dolayısıyla bugün ücretsiz emek artarken sosyal hizmetleri verenler öncekinden çok daha fazla müşteriye/kullanıcıya sahip. Yaşadığımız yeniden üretim krizinin merkezinde kamu hizmetlerinin en asgariye indirilmesi var. Bu dramatik krizin esas kurbanları ana olarak kadınlar, çocuklar ve yaşlılar. Bakım evlerindeki durum kritik çünkü personel yetmezliği ilaçla telafi edilmeye çalışılıyor. Bakım kuruluşlarındaki kötü muamele çok yaygın ve sürekli. Yaşlılar sık sık uyuşturuluyor ve yatağa bağlanıyor. Yaşlılarda intihar oranlarının ciddi şekilde artması tesadüf değil.

İlaç kullanımı okul çocukları arasında da çok yaygın, onları uysallaştırmak ve disipline etmek için kullanılıyor. Yeniden üretim krizinin bir yansıması olan bu sonuç, sosyal harcamadan piyasa modeline geçilmesinin etkisi. Bu, yeniden üretimin maliyetini üstlenmeniz gerektiği anlamına geliyor ve birçok açıdan nüfus için ölümcül sonuçları var. Yeniden üretim krizinin bir başka yönüne daha işaret ettiniz, kamusal utandırmaya - devlet yardımından halen faydalanabilen bir avuç insanı ayrıcalıklı ve yolsuz oldukları gerekçesiyle suçlayan kamusal karalama ritüelleri. Bu “kötü adamlar” teşhir ediliyor ve sanki ekonomiyi baltalyorlarmış gibi bütçe kılığının sebebi olarak suçlanıyorlar. İtalya’daki kamusal karalama utanç verici boyutlara ulaştı.

Devlet maliyesinin bozulmasının devletın verdiği yardımların çarçur edilmesinden kaynaklandığı fikrini şiddetle reddetmemiz gerek: Bu, proletaryayı suç işlemeye zorlayan devletın doğrudan mesuliyeti. Bizi hayatta kalabilmek için suç işlemeye zorluyorlar çünkü geçinmeyi ve yeniden üretime yasal yollardan erişimi o kadar zorlaştırdılar ki nüfusun büyük kısmı için yasaların dışına düşmeksizin - uyuşturucu satmadan, fahişelik yapmadan, yanlış beyanda bulunarak yardım almadan - ayakta kalabilmek artık mümkün değil.

Neoliberalizmin hayata geçirilmesinde dünya lideri olan Birleşik Devletler bu yüzden hapisane toplumu yaratmada da önde gidiyor; öyle bir yönetim sistemi ki, nüfusun büyük

kesimi marjinalleştiriliyor çünkü bir gelir kaynağı değiller, çünkü bir başkaldırı potansiyeli olarak görülüyorlar, çünkü tarihsel olarak ayrımcılığa maruz bırakılanlar olarak mahrum kaldıkları şeyler için telafi talep edebilirler. Ve bu yüzden bunu yapmadan önce hapse atılıyorlar ve bedhah ve makus bir döngüde hayatta kalmak için tutunabilecekleri birkaç yasal kanaldan da mahrum ediliyorlar.

Marx, kapitalizmin gelişimi boyunca “yasadışı” bir proletaryanın oluşumuna yol açtığını yazmıştı. Şimdilerde böyle bir proletaryanın oluşumunun küresel ölçekte sistematik olarak devam eden bir olgu olduğunu söyleyebiliriz. Hayatta kalabilmek için, giderek artan şekilde yasadışı alana girmek gerekiyor ve bu daha sonra devletin işgücüne şiddet ile müdahale edebilmesini sağlıyor.

Yunanistan’da kamu harcamalarının kesilmesinin kadınları iki kat etkilediğine dair veriler okudum: ilkin sosyal yardım alanında daha yüksek oranda istihdam edilen kadınları eve hapsederek [çünkü sosyal devletin ortadan kalkmasıyla onların işleri de ortadan kalkıyor, ÇN], ikinci olarak ise sosyal harcama kesintileri kadınları geleneksel, karşılıklı ödenmeyen yardım ve bakım rollerine bir kez daha ittiğinden. Öte yandan kadına yönelik şiddetin kemer sıkma politikalarının yol açtığı toplumsal şiddetin bir sonucu olarak değerlendirilmesi gerektiği de söyleniyor.

Şiddet bu yıllar boyunca ciddi şekilde arttı. Bu “sürekli savaş” şiddeti. Birkaç yılda bir, bir ülke mahvediyorlar. Dünya giderek bir savaş alanına ve bir hapisane sistemine dönüşüyor. Kapitalist şiddet büyümeye devam ediyor. Bunu cezaların artışında ve hayatın militarize edilmişinde görebilirsiniz. Bugün ABD’de ve Latin Amerika’da polis ordu tarafından eğitiliyor; ABD dünyanın dört bir yanına hapisaneler inşa etti; şirketlerin kendi özel askerleri var ve özel güvenliklerin sayısı sürekli artıyor. Toplum ve öznellik, şiddetle ve erkek subjektivizmi üzerinden şekillendiriliyor. Genellikle olduğu gibi bu süreçler en çok kadınları etkiliyor.

Kısa bir süre önce Kolombiya’da (Pasifik liman hattında, birçok kadın katliamının yaşandığı

Buenaventura'da) kadıncılık üzerine bir foruma katıldım. Orada bu şiddete sebep olan faktörlerin birçoğunu görebilirsiniz. Buenaventura belki de dünyanın en barışçıl yeri [idi, ÇN]. Altın çıkarıldığı için yakın zamanda kirletilen harika bir tropikal ormanın ortasından Pasifik okyanusuna bakan bir kasaba. Halkın yeniden üretim için kullandığı su ve nehirler cıvayla kirletildi. Bu yüzden sürekli çatışmalar yaşanıyor çünkü maden çıkarma politikası yerel halkın sömürsüne ve yerinden edilmesine yol açıyor. Bu yerlerde şiddet, özellikle de kadınlara yönelik şiddet, nüfusu terörize etme işlevi görüyor.

Latin Amerikalı bir antropolog olan Rita Segato, bu konuda ilginç bir kitap yazdı. "Eğitici gaddarlık" dediği bir "şiddet mesajından" söz ediyor. Buna göre, savaşan ordularda yer almayan ve kimseye zararı dokunmayan kadınları öldürmek, insanlara yerinden edilmelere direnemeyecekleri çünkü acımasız insanlarla karşı karşıya oldukları uyarısını yapıyor. Kadınları öldürmek ölçü tanımaz bir gaddarlık mesajını iletiyor. Kadınların küresel ekonominin düzelmesinde kilit aktörler oldukları da eklenmeli. 1970'lerde kadın emeği ekonomik sistemi yeniden aktive etmişti.

Kadınlar şiddetle geleneksel olarak aile ortamında karşılaşıyorlar: Koca, ev işi yapmadığı zaman karısını döverek disipline ediyor. Bugün hayatta kalmak için kadınlar, çoğu zaman erkek şiddetine maruz kaldıkları yerlerde çalışmak zorunda kalıyorlar. Guatemala'dan Birleşik Devletler'e göç eden kadınların, yanlarına doğum kontrol hapı aldıkları, çünkü yolculuk sırasında erkeklerin tecavüzüne uğrayacaklarından yüzde yüz emin oldukları söyleniyor. Birçokları sokak satıcılığı yaparak geçinmeye çalışıyor, bu yüzden her gün şiddetle ve polisle karşı karşıya kalıyorlar. Seks işi, maquilas'larda - günde 14-16 saat çalışma gerektiren yeni plantasyonlar - çalışmak, sokak satıcılığı işleri... Bunların hepsi şiddete açık işler.

Şiddetin göz korkutma işlevi de var. Özörgütlenmeyi engelliyor veya sınırlandırıyor. Yaşamın militarizasyonu, kadınlar için asker, gardiyan, özel güvenlik gibi şiddete dayalı işlerde çalışan erkeklerle giderek daha sık karşı karşıya kalmak demek. Bu militarizasyonun

öznellik ve kişisel ilişkiler üzerinde de olumsuz etkisi oluyor. Fanon, her gün işkence yapanların, sorunları alıştıkları yöntemlerle çözmeye devam edecekleri için, eve döndüklerinde iyi kocalar olamayacaklarını yazmıştı. Bugün sömürünün doğrudan şiddete dayalı olduğu, giderek daha fazla savaş yönelimli hale gelen bir toplumda bunu görüyoruz ve bu, erkekler ile kadınlar arasındaki ilişkileri giderek daha da kötü etkiliyor.

70'lerde sömürünün öznellik ve kadınlıkta nasıl gizlendiğini ve kadın emeğinin "Allah vergisi" bir şeymiş gibi nasıl doğallaştırıldığını ve görünmez kılındığını gösterdiniz. Bu görünmezliği politik mücadeleye dönüştürmek, birikimin beden üzerinden ve beden üzerinde nasıl gerçekleştiğini vurgulamak açısından temeldi. Sömürünün öznellik içinde gizlenmesi - göçmen emeğini ve Anna Curcio ve Miguel Mellino tarafından yazılan bir kitap olan Race at work'ü (İşte-işyerinde ırk) düşünüyorum - bazen sonradan edinilmiş sayılıyor ama tam tersine çoğu zaman algılanması zor. Aklıma homo economicus fikri geliyor. Özgürlüğe ve öz-girişimciliğe dayanan bu kategori, bugün girişimcilerin artık hiçbir teminatı olmamasına ve tek gelecek güvenceleri daha az kâr için daha çok çalışmak olmasına rağmen, halen geniş şekilde kullanılmakta. Bu homo economicus, kurtuluş olarak sunulan başka bir sömürü türü değil mi?

Tercih yapmanın ve kendi işine sahip olmanın ideolojisi olan homo economicus tamamen neoliberal. Aslında, kendi işine sahip olmanın (serbest çalışmanın) sağladığı bağımsızlık çok sınırlı. Bir fabrikada 8 saatlik işgünü hapis ise, altı ay içinde geçinmenizi sağlayacak bir geliriniz olup olmayacağını bilmemek, bu yüzden hiçbir plan yapamamak da aynı şekilde hapis gibi. Gerçekten de süreğen bir istikrarsızlık içinde ve yaşamın güvencesizleşmesinin yarattığı kalıcı bir anksiyete ile yaşamakta hiçbir "kurtuluş" yok. Bifo kitaplarından birinde bu konuyu yazmıştı. Güvencesizliğin kişisel ilişkileri olumsuz etkilediğini, fırsatçı kişilikler yarattığını ve insanları (samimi değil, ÇN) ayakta kalmaya hizmet edecek sosyal ilişkiler kurmaya zorladığını söylemişti. Bunu toplumsal hareketlerde de görüyoruz. İş ile siyaset arasında eskiden net bir ayırım vardysa da - emek reddedildiğinde siyaset emeğin içine giriyordu ama işin siyasi bir kullanımı yoktu - bugün sınırlar artık birbirine karıştı ve bunun

olumsuz sonuçları oluyor çünkü siyasete oportünizm giriyor ve bunun bugün karşı karşıya olduğumuz en büyük sorunlardan biri olduğunu düşünüyorum.

Geçtiğimiz yıl Yunanistan'dayken Atina'daki işgal mekanlarından "parasal denetimin yeniden üretiminin koşullarını kurtaracak önemli deneyimler" olarak söz etmişsiniz. Geçtiğimiz yıllarda toplu süpermarket kamulaştırmaları, kiraların ve faturaların düşürülmesi eylemleri, toprakları yeniden ele geçirme girişimleri, yeniden üretimi yaşamı sömürüden azade kılmanın bir olanağı olarak kullanabilecek alternatif ekonomik devrelerin yaratılması gibi çok zengin deneyimler yaşandı. Bu para denetimi nasıl dağıtılabılır?

Paranın denetiminden kurtulmanın en iyi yolu "müşterek mallarımızı" savunmak ve toprağın, ormanların ve suyun kontrolünü ve kullanımını yeniden elimize almak. Bu, günümüz dünyasındaki en önemli mücadelelerden biri ve kapitalizmin sırf yeraltı kaynakları başka ellere düşmesin diye bölgeleri toptan yerle bir etmesi tesadüf değil. Maden çıkarmaya, monokültüre, transgenik mahsullere ve çokuluslu şirketlerin tohum üzerindeki kontrolüne karşı verilen mücadele Latin Amerika, Birleşik Devletler ve Kanada'da toplumsal hareketler siyasetinin merkezinde.

Birleşik Devletler'de bugün en büyük mücadelelerden biri Dakota'yı Illinois'ye bağlamak için bölgelerinden geçecek bir boru hattının inşasına karşı verilen Sioux mücadelesi. Yerli halkın temsilcilerinin yanı sıra birçok aktivist, ülkenin ve Latin Amerika'nın çeşitli yerlerinden bu projeyi bloke etmek için geliyorlar. Müşterek malların savunusuna yönelik bu mücadelelerin asla salt defansif olmadığını vurgulamak önemli. Bunların tümü "müşterek" bir mal yaratmayı amaçlıyor. Toprağınızı tanımlamak aynı zamanda siyasal özerklik ve özyönetim inşa etmek için de gereklidir.

Kentsel alanlarda, işgaller ve kadınlar tarafından sokaklarda oluşturulan örgütlenme ağları - çünkü bugünlerde yeniden üretim giderek artan şekilde sokaklara kayıyor - yeni geçim ve dayanışma biçimleri oluşturuyor. Brezilya favela'larında veya Arjantin villa'larında (her ikisi

de Türkçedeki “gecekondu” anlamında, ÇN), kırsal bölgelerde yerinden edilmiş insanlar, evlerin, bahçelerin ve çocuk alanlarının inşa edildiği yeni mahalleler, yeni kamplar kuruyorlar. Arjantin’deki bu “villa”lardan biri olan Villa Retiro bis’i ziyaret ettim ve burada beni gerçekten çok etkileyen kadınlarla tanıştım. Yeni bir şeylerin gelişmekte olduğunu hissettim çünkü bu kadınlar gündelik hayatlarının her anının siyasal bir tartışmaya dönüştüğü bir durumda yaşıyorlar.

Mesele hiçbir şeyin garanti olmaması ve her şeyin fethedilmek zorunda olması. Her şey savunulmak zorunda. Su ve elektrik devletle pazarlık edilmek zorunda. Ama devletin kendi yaşamlarını organize etmesine izin vermiyorlar. Kendi tohumlarına sahip olmak, ücretsiz elektrik, içilebilir su, çamura batmak yerine düzgün yollar için sürekli devletle mücadele etmek zorundalar ve bu yüzden bu kesintisiz/sürekli bir mücadele. Bu kadınlar kendi hayatlarını kurmaya çalışıyorlar, birbirlerine bağlılar, aynı zamanda önleyici sağlık hizmetleri alanlarının da bulunduğu bir “kadınlar evi” oluşturmuşlar. Devlet “villa”yı şehrin geri kalanından ayırmak ve başka el koymaları/kamulaştırmaları önlemek için bir duvar inşa etmiş ama kadınlar bu duvarı yıkmış. Bu kadınlar bir siyasal eğitim biçimi olarak, kendi aralarında bir siyasi tartışma organize etmek ve cinsel istismar gibi bazı meseleleri, kimi zaman da komik bir yoldan ele almak için “ezilenlerin tiyatrosunu” kullanıyorlar ve diğer kadınları da katılmaya davet ediyorlar. Bu deneyimler makro siyasete etki edebilecek mi bilmiyorum ama yeni bir şey yaşandığını ve bizim buradan başlamamız gerektiğini biliyorum.

Türkçeleştiren: Serap Şen

Kaynak: dunyadanceviri.wordpress.com